

## РЕЗЮМЕТА

на научните трудове на гл. ас. д-р Мила Иванова,

представени за участие в обявения в ДВ, бр. 30/03.04.2018г. конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 3.6. Право (Наказателно процесуално право) в Бургаския свободен университет.

**I. МОНОГРАФИЯ – *Отговорност на държавата за вреди, причинени на граждани в наказателния процес, и механизмите за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления*, Бургас, 2018, (ISBN: 978-619-7125-44-3).**

### **1. *Обща характеристика на изследването.***

Монографичният труд е в обем от 214 страници, включително списък на използваната литература. В структурно отношение той се състои от увод, изложение, заключение, използвани съкращения и литература. Изложението е представено в десет раздела, разпределени в три глави, в които отделните въпроси от предмета на изследването са тематично обособени в заглавия и подзаглавия, означени чрез точки с римски цифри.

С този труд е направен опит, на ниво монографично изследване, да се проучат основанията за присъждане на обезщетение по Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (ЗОДОВ) в случаите на вреди, причинени на граждани в наказателния процес и основанията за подпомагане и финансова компенсация по Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления (ЗПФКПП). Изследвани са в пълнота и процедурите за присъждане на обезщетения на граждани, участвали в наказателния процес, когато са претърпели вреди в резултат на дейността на държавните органи. Тези въпроси са поставяни на обсъждане в статии и студии, но не в цялост, а по един или друг повод и в един или друг контекст.

С оглед на така поставената задача проблемите са изследвани в три основни аспекта.

На първо място са анализирани основанията за присъждане на обезщетения по ЗОДОВ и основанията за подпомагане и финансова компенсация по ЗПФКПП. На второ място – процедурата за присъждане на обезщетение по Закона за съдебната власт (ЗСВ), процедурите по Административнопроцесуалния кодекс (АПК) и тези по ЗПФКПП. И на трето място са разгледани международните договори и европейските актове, които установяват права и законни интереси на граждани, обект на защита от тези актове и договори.

Предложените промени в законодателството са направени с идеята да се сложи началото на дискусия, за създаването на ефективна правна рамка

във връзка с отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани от незаконни действия и бездействия на държавни органи и административни власти.

## **2. Кратко изложение на изследването.**

В *първата глава* на монографията е отделено значително място на основанията за присъждане на обезщетения по ЗОДОВ и основанията за подпомагане и финансова компенсация по ЗПФКПП.

В първата част на глава първа са изследвани основните положения, обуславящи възникването на отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани. Анализирани са понятията „вреда”, причинната връзка между вредите и противоправното поведение, начините за определяне на обезщетението, дължимо от държавата и общината при причинена вреда на граждани и юридически лица, обективният характер на този вид отговорност, както и кръга на лицата, които могат да претендират обезщетение. На последно място е изследвана отговорността на държавата за незаконната дейност на административните власти по чл. 1 ЗОДОВ.

Във втората част на глава първа подробно е анализирана разпоредбата на чл. 2, ал. 1 ЗОДОВ в контекста специално на вреди, причинени на граждани в наказателния процес. Хипотезите са: а) когато вредата е причинена при задържане под стража, включително като мярка за неотклонение и домашен арест, при отмяна на задължителното настаняване и лечение или принудителните медицински мерки, както и при всички други случаи на лишаване от свобода в нарушение на чл. 5, § 1 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи (ЕКЗПЧ); б) когато вредите са причинени при обвинение в извършване на престъпление, в случай, когато лицето е оправдано или ако образуваното наказателно производство е прекратено поради това, че деянието не е извършено или че извършеното деяние не е престъпление, или поради това, че наказателното производство е образувано, след като наказателното преследване е погасено по давност или деянието е амнистирано; в) когато вредата е причинена при изпълнение на наложено наказание над определения срок или размер и г) когато вредата е резултат от незаконосъобразно използване на специални разузнавателни средства. Освен това изследвано е специфичното основание по чл. 2б ЗОДОВ, при което държавата отговаря и за вредите, причинени на граждани и на юридически лица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок.

В последната част на глава първа са анализирани основанията за подпомагане и финансова компенсация по ЗПФКПП. Разгледани са множество решения на Върховния административен съд (ВАС) и Върховния касационен съд (ВКС) в това число и тълкувателни. Очертани са проблемите на съдебната практика и е направен опит да се предложат конкретни решения за тяхното преодоляване.

**Втората глава** на изследването е посветена на процедурата за присъждане на обезщетение по ЗСВ, процедурите по АПК и тези по ЗПФКПП. Тяхното изследване е концентрирано върху извеждането на проблемите и противоречията, като се прави анализ на конкретни дела от практиката на съдилищата.

В първата част на глава втора е изследвано извънсъдебното административно производство, в което участват лицето, подало заявление за обезщетение за причинените му вреди, ИВСС и Министерът на правосъдието, регламентирано в ЗСВ глава трета „а” – „Разглеждане на заявления срещу нарушаване правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок”. Изискването за *разумен срок* по чл. 6 ал. 1 от ЕКЗПЧ, съответно чл. 60а от ЗСВ се отнася до всички видове производства – граждански, наказателни и административни, и до всички граждани – страни в конкретното производство. Става въпрос за нарушение на правото на разглеждане на делото в разумен срок, винаги, когато е налице неоправдано забавяне от страна на органите, които ръководят и от които зависи изходът на конкретното производство.

В раздел втори, след съответен анализ е установено, че разпоредбите на ЗОДОВ препращат към различни закони за реда за предявяване на исковете за обезщетения за вреди. Обоснован е извод, че става въпрос за нецелесъобразно разрешаване на въпросите на подсъдността. Предлага се да се въведе една и съща подсъдност по всички дела, по които се претендира обезщетение от държавата, както и да се прилага един и същи процесуален закон. Аргументирано е становище това да е АПК, а делата да са подсъдни само на административните съдилища. Този извод се налага и от обстоятелството, че всички производства по ЗСВ, Законът за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ЗИНЗС) и ЗПФКПП са по своята същност и характер именно административни производства. Актовете, които се постановяват, в голямата си част се третираат като административни актове и могат да се обжалват по реда на АПК. Освен това чл. 1, т. 3 АПК свързва този нормативен акт с отговорността на държавата за вредите, които са причинени на отделни граждани - „кодексът урежда... производството за обезщетение за вреди от незаконни актове, действия или бездействия на административни органи и длъжностни лица...”, т.е основанието е чл. 1 ЗОДОВ. Линията на защита на свободите на личността и съизмеримост на административните актове и действия са установени в чл. 6 АПК. В ал. 5 на същия текст се въвежда изискването за въздържане на административните органи от актове и действия, които могат да причинят вреди явно несъразмерни с преследваната цел. Именно това налага в тази част на изследването да се разгледат и процедурите за присъждане на обезщетения, регламентираны в АПК.

На трето място са изследвани процедурите за подпомагане и финансова компенсация по ЗПФКПП. Първо – процедурата за предоставяне на психологическа консултация и помощ и второ – за предоставяне на финансова компенсация. Анализирани са структурата и компетентността на Националния съвет за подпомагане и компенсация на пострадали от престъпления и експертната комисия за подпомагане на дейността му. Направена е констатацията, че в практиката има противоречие по въпроса дали подлежат на съдебен контрол решенията на Националния съвет за подпомагане и компенсация на пострадали от престъпления в производството по регресните иски на държавата по чл. 16 ЗПФКПП. Правилното разрешаване на този проблем има значение за точното прилагане на закона, както и за развитие на правото. Мотивиран е изводът, че актът за прекратяване на наказателното производство е достатъчен за административното производство по предоставяне на финансова компенсация на пострадали от престъпление лица, решението по което не подлежи нито на обжалване, нито на косвен съдебен контрол, но че същият не е достатъчен за ангажиране на регресната отговорност на дееца, преценката за която следва да бъде извършвана от съд. Само в съдебното производство с акт, който има сила на присъдено нещо, може да се установяват всички елементи на деликта.

В раздел четвърти на глава трета, след извършения научен анализ на законодателството, доктрината и практиката са обосновани предложение *de lege ferenda* за изменение и допълнение на законовата рамка, както и предложения за преодоляване на противоречивата съдебна практика.

- На първо място се прави предложение за установяване на единен ред и единни правила за предявяване на исковите за обезщетения за вреди, причинени на граждани. Необходимо е да се избегне двойственият режим, който съществува в момента, а именно исковите по чл. 1, ал. 2 ЗОДОВ се разглеждат по реда на АПК, а тези по чл. 2, ал. 1 и 2 от същия закон – по реда на ГПК. Предлага се въвеждането на унифицирана процедура, именно по АПК, т.е., делата да са подсъдни само на административните съдилища, независимо от основанията, на което се претендира обезщетението.

- На второ място е направен опит да се докаже практическата необходимост от въвеждането на медиацията при разглеждане на спорове по ЗОДОВ и по ЗСВ.

- На трето място е подчертано че България е една от малкото държави членки на ЕС, която има специален закон, който урежда института на отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани, както от органите на съдебната власт, така и от незаконни действия и бездействия на административните власти. Направен е изводът, че приложното поле на ЗОДОВ е необходимо да се разшири. Трябва да се уредят и други конкретни основания за обезщетения за вреди, а не това да става по пътя

на разширителното тълкуване на отделни разпоредби, който път не винаги води до идентични решения на съдилищата.

- Направени са редица конкретни предложения *de lege ferenda* за изменение и допълнение на разпоредбите на ЗОДОВ: **а)** Трябва да се въведе ново основание за присъждане на обезщетение, когато срещу лицето са били *повдигнати няколко обвинения* и по едно от тях е постановено прекратяване на наказателното производство поради изтекла погасителна давност. В такъв случай за претърпените от това обвинение вреди следва да се дължи обезщетение, но само за периода, в който наказателното преследване е продължило след изтичането на давностния срок; **б)** В хипотезата, когато първоначалното повдигнато обвинение е за тежко умишлено престъпление, което впоследствие е било изменено и е внесен обвинителен акт по друг състав на НК, явяващ се закон за по-леко наказуемо престъпление, по което е постановена оправдателна присъда, би следвало да се присъжда обезщетение и за претърпените вреди като резултат от повдигнатото обвинение за тежко умишлено престъпление, щом обвинителният акт е внесен в съда при друга, по-лека правна квалификация; **в)** Да се въведе и друго основание за получаване на обезщетение в случаите на неоснователно обвинение по делата от публично-частен характер, когато наказателното производство е прекратено по искане на пострадалия от престъплението; **г)** Доказана е необходимост от въвеждане като основание за предявяване на иск за обезщетение и случаят, когато наказателното производство е прекратено поради изпадане на обвиняемия в продължително разстройство на съзнанието, което изключва вменяемостта; **д)** Страните в производства, които са прекратени на основание законодателна промяна, също трябва да имат право на обезщетение за претърпените вреди от станалите реформи в законодателството; **е)** Трябва да се включи изрично като основание за получаване на обезщетение и настаняването за изследване в психиатрично заведение по чл. 70 НПК; **ж)** Необходимо е да се предвиди като основание за отговорност на държавата и общините и за вреди, причинени от неизпълнението на влязло в сила съдебно решение; **з)** Изрично да се предвиди като основание за получаване на обезщетение и хипотезата на прекратено наказателно производство поради това, че обвинението не е доказано по смисъла на чл. 237, ал. 1, т. 2 НПК; **и)** Разпоредбата на чл. 2, ал. 1, т. 1 ЗОДОВ трябва да се формулирана по-прецизно, а именно: от „задържане под стража, включително като мярка за неотклонение”, да бъде изменена в: „задържане, включително като мярка за неотклонение”; **к)** Прави се извод за необходимостта да се предостави възможност и на юридическите лица да предявяват иски по чл. 2 ЗОДОВ.

- Във връзка с обезщетенията е констатирана необходимост от въвеждането на правила, които да се явят гаранция срещу забавянията за изплащане на вече присъдени обезщетения. Аргументирана е и

необходимост от съответни промени на разпоредбите на ЗОДОВ и свързаните с него нормативни актове във връзка с уреждането на пасивната легитимация на страните по тези иски.

- Мотивирано е становище за необходимостта от уреждане на законови критерии, от които да се ръководи органът, когато решава въпроса дали делото е приключило, или не в разумен срок. Настоява се също да се предвиди възможност за наследниците на страните по приключили граждански, административни и наказателни производства, които не са участвали в съответно производство, да могат да подават заявление, ако мотивират личен интерес, както и да могат да поддържат вече подадено от наследодателя заявление за получаване на обезщетение по смисъла и правилата на ЗСВ. Констатирана е необходимост от увеличаване на броя на инспекторите, ангажирани с разглеждане на заявленията по чл. 60б ЗСВ, както и нуждата от предприемане на адекватни мерки за отстраняване на пропуски в дейността на съдебните, прокурорските и разследващите органи, които водят до забавяне по делата.

- Направен е извод, че трябва да се предприемат организационни мерки за подобряване на дейността, свързана с подпомагането и финансовата компенсация на лица, пострадали от престъпления. Предлага се въвеждането на легално задължение за държавните власти да запознават пострадалите своевременно, подробно и изчерпателно с техните права, както и засилване на ролята и възможностите на Националния съвет за подпомагане и компенсация на пострадалите от престъпления.

- Мотивирано е становище за необходимостта да се предвиди отговорност на държавата за вреди, причинени при упражняване на законодателната дейност, както и отговорност за причинени вреди от съдебен акт, който е несъвместим с правото на ЕС, извън хипотезите в чл. 2, ал. 1, т. 1 - 7 ЗОДОВ.

- Предложено е ЗОДОВ ясно да дефинира какво е съдържанието на понятието „използване” на СРС като основание за отговорността на държавата за причинени вреди на граждани. По действащите правила остава неясно дали това понятие включва само техническите действия по изпълнение след разрешението за използването им, или се включва и отговорността за вреди и от органа, поискал използването им.

- Във връзка с обезщетенията е необходимо да се допълни ЗОДОВ, като се предвиди специален текст, който да указва какво обезщетение може да получи лицето в случай на забавено плащане на вече присъдено обезщетение.

- Предлага се допълнение на НПК, като се предвиди право на пострадалия да му бъдат възстановени разноските, направени по делото именно в това му процесуално качество.

- Аргументирана е тезата, че разпоредбата на чл. 243, ал. 10 НПК не урежда достатъчно гаранции за предотвратяване на злоупотреби във

връзка с възобновяване на прекратеното наказателно производство в хода съдебното производство, образувано при предявен иск по ЗОДОВ.

- Мотивирано е и предложение ЗОДОВ да се допълни с въвеждане на института на споразумението, като се предвидят и нарочни правила в случаите на неизпълнение на постигнато споразумение. Предложено е да се предвидят и бързи процедури за обезщетяване при неизпълнение на споразумението.

- Предлага се изменение на разпоредбата на чл. 254 ал. 2 АПК, според която „Жалбата се разглежда по реда на глава тринадесета и не спира изпълнението”. Жалбата трябва и да породи суспензивен ефект, и да е основание за спиране на изпълнението. Така до произнасяне по жалбата ще се възпрепятства действието, за което се твърди, че не се основава на административен акт или на закона, независимо от разпореждането на съда.

- Мотивирана е нуждата от промяна в законодателството ни и във връзка с отговорността на специализираните органи по изпълнение на наказанията, уредена в чл. 284 и сл. от ЗИНЗС. Предлага се основанията за ангажиране и на тази отговорност, да се уредят в приложното поле на ЗОДОВ. Целта е да се систематизират и обединят в един закон всички основания, когато държавата обективно отговаря за вреди и дължи обезщетение на пострадалите лица. По този начин ще се облекчи на първо място правоприлагането, а на второ място на гражданите ще бъде осигурен в по-висока степен достъпът им до съд.

- Предлагат се *de lege ferenda* съответни изменения и допълнения и на текстове от ЗСВ: **а)** Да се предвиди възможност, когато това е необходимо, ИВСС да изслуша заявителя при разглеждане на заявлението му, преди изготвянето на констативния протокол за резултатите от проверката; **б)** Да се предвиди право на наследниците на страните по приключили граждански, административни и наказателни производства, да подават заявление за обезщетение, ако могат да мотивират свой личен интерес от това, както и право да заявят, че поддържат вече подадено от техния наследодател заявление; **в)** В ЗСВ също трябва да се уредят правила, които да се явят като гаранция срещу забавените изплащания на вече присъдени обезщетения. Въпреки че към момента все още няма широка гласност по този проблем, но същият вече набира сила и може да се отрази негативно на правораздаването у нас; **г)** трябва да се уреди и въпросът за лицата, на които е била незаконно иззета вещ като веществено доказателство. Предлага се или да се разшири приложното поле на ЗСВ и да се регламентира право и на тези лица да подават заявления за получаване на обезщетения, или в ЗОДОВ да бъде прието, че за тях допустимостта на иска по чл. 26 ЗОДОВ не е обусловена от процесуални предпоставки на чл. 8, ал. 2 ЗОДОВ.

В *третата глава* са разгледани международните договори и европейските актове, които установяват права и законни интереси на граждани, обект на защита от същите. Освен това специално се подчертава липсата на правна уредба за отговорността на държавата, когато става въпрос за нарушение правото на Европейския съюз. Изследвани са решенията на ЕСПЧ, довели до реформата на ЗОДОВ и ЗСВ. Анализирани са различните механизми за обезщетяване от държавата на вредите, причинени на граждани и юридически лица при осъществяване дейността на администрацията и правозащитните органи в законодателството на държави членки на ЕС като Великобритания, Германия, Австрия, Румъния, Франция и др. Идеята е да се посочат добрите практики и законови разрешения, които могат да се използват успешно и ефективно при уреждането на отговорността на държавата и нейните органи за вреди, причинени на граждани и юридически лица.

## II. СТАТИИ

**1. *Assistance and financial compensation of victims of criminal offences in accordance with the legislation of the Republic of Bulgaria*** (Подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления съобразно законодателството на Република България), World science (Multidisciplinary Scientific Edition), RS Global, april 2018, 4 (32), p. 27-31.

В статията е изследвана възможността на пострадалия да получи от държавата подпомагане и финансова компенсация за вредите, които е претърпял от извършено престъпление. Конкретно са анализирани фактическите предпоставки за подпомагането и получаването на финансовата компенсация от държавата. Анализирани са формите, както и процедурите за подпомагане и финансова компенсация по ЗПФКПП. Изследвана е структурата и компетентността на Националния съвет за подпомагане и компенсация на пострадали от престъпления.

**2. *Expediting criminal proceedings - guarantee of the reasonable time*** (Ускоряване на наказателно производство - гаранция на разумния срок), Science Review.RS Global, may 2018, 4 (11), p. 43-48.

Тази разработка е посветена на новата диференцирана процедура, въведена с последните изменения и допълнения на НПК – ускоряване на наказателното производство. Чрез нея за първи път се уреждат правила за ускоряване, както на досъдебното, така и на съдебното производство. Целта е ускоряване на наказателното производство и в двете фази, като се отстранят недостатъците от процедурата по чл. 368 и чл. 369 от НПК (отм.). Разширен е и кръгът на субектите, които имат право да искат ускоряване на наказателното производство. Изследвани са и мерките за ускоряване на производството. Направен е извод, че тази процедурата, е една от главните гаранции за осигуряване на принципа за разглеждане и



решаване на делата в разумен срок. Направен е извод, че макар и законодателят да се стреми да постигне баланс в правата на субектите на наказателния процес и да покрие европейските стандарти, отнасящи се до гарантирането на разумния срок, тази процедура няма да е достатъчно ефикасна. Съществуват редица въпроси, на които Глава 26 НПК не дава отговор. При евентуални бъдещи изменения на НПК би следвало законодателят да регламентира последиците при неизпълнение на указаните действия, компенсация за субектите и отговорността на магистратите.

**3. Recognition, execution and transmitting of confiscation or seizure decisions and decisions imposing financial penalties** (Признаване, изпълнение и изпращане на решения за конфискация или отнемане и решения за налагане на финансови санкции), *Science Review.RS Global*, may 2018, 4 (11), p. 48-55.

В статията са разгледани европейските стандарти относно прилагането на принципа за взаимно признаване на финансови санкции и на решения за конфискация между държавите членки на ЕС. Анализирани са редът и условията за признаване, изпълнение и изпращане на решения за конфискация или отнемане и решения за налагане на финансови санкции между държавите членки на ЕС в българското законодателство. Подробно е изследвано производството по признаване и изпълнение на решения за конфискация или отнемане, постановени в друга държава членка на ЕС. Обърнато е внимание на правилата, свързани с разпореждане с предмета на решението, когато Република България е изпълняваща държава, като се прави разлика дали предметът на решението е парична сума или имущество, различно от пари. Изследвано е и производството по признаване, изпълнение и изпращане на решения за налагане на финансови санкции, както и последиците от него.

С приемането на Закона за признаване, изпълнение и изпращане на решения за конфискация или отнемане и решения за налагане на финансови санкции (ЗПИИРКОРНФС, обн. ДВ, бр. 15 от 23.02.2010 г.) се утвърди принципът на взаимно признаване на присъдените по наказателни дела, конфискация, отнемане и финансови санкции между държавите членки на ЕС. С него се разшири съществуващият инструмент за правна помощ.

Единствено съществуването на единен механизъм за взаимно признаване ще позволи на една държава членка да признава и изпълнява решенията, издадени от друга държава членка, без междинни формалности. Такъв механизъм ще обхване взаимното признаване на всички видове решения, издадени в рамките на наказателните производства. Направен е извод, че това може да се постигне с приемането на Регламент на Европейския парламент и на Съвета, с който пряко да се приложат правните инструменти, да се разшири приложното поле на

съществуващите, да се въведат ясни крайни срокове, което ще гарантира, че решенията се признават и изпълняват в рамките на Съюза без забавяне; стандартно удостоверение и стандартен формуляр; комуникация между компетентните органи.

**4. *Recognition, enforcement and forwarding of judgments and probation decisions with a view to the supervision of probation measures and alternative sanctions*** (Признаване, изпълнение и изпращане на съдебни решения и решения за пробация с оглед упражняване на надзор върху пробационните мерки и алтернативните санкции, Science Review.RS Global, may 2018, 4 (11), p. 55-60.

В статията са разгледани европейските стандарти относно взаимното признаване на съдебни решения и решения за пробация с оглед на надзора върху пробационните мерки и алтернативните санкции. Анализирани са условията за признаване и изпълнение на решенията по наказателни дела и решения за пробация, постановени в друга държава членка на ЕС, както и самото производство по признаване и изпълнение, което е двуинстанционно. Разгледани са правомощията на съда в това производство. Обърнато е внимание на надзора върху пробационните мерки и алтернативните санкции, след като вече съдът е допуснал изпълнението им. Освен това изследвана е и възможността за изпращане на решения по чл. 2 от Закона за признаване, изпълнение и изпращане на съдебни решения и решения за пробация с оглед упражняване на надзор върху пробационните мерки и алтернативните санкции (ЗПИПробНадз), постановени от български съд в друга държава членка на ЕС .

**5. *Европейска заповед за разследване***, Юридически сборник, Бургас, 2018, т. XXV, (приета за печат).

В статията е направен преглед на международните актове, регламентиращи Европейската заповед за разследване. За първи път са разгледани текстовете на Закона за европейската заповед за разследване. Европейската заповед за разследване е акт, издаден от компетентен орган на държава членка на Европейския съюз, с който се отправя искане до компетентен орган на друга държава членка на Европейския съюз за събиране на доказателства, включително доказателства, с които последната държава вече разполага, или за извършване на действия по разследването и други процесуални действия. С нея се създава цялостна система за събиране на доказателства при дела с трансграничен елемент въз основа на принципа на взаимно признаване между държавите членки на Европейския съюз.

Специално внимание е отделено на издаването на Европейската заповед за разследване от компетентен орган в Република България, както и на производството по признаване и изпълнение на Европейската заповед за разследване, издадена в друга държава

членка на Европейския съюз. Анализирани са особените правила за извършване на определени действия по разследването и други процесуални действия. Направен е извод, че създадените със Закона за европейската заповед за разследване правила, които се отнасят за Европейската заповед за разследване, осигуряват бързо и ефективно разследване.

**6. Съкратено съдебно следствие**, Годишник на БСУ, Бургас, 2009, т. XXI, с. 286-295.

В тази разработка е изследвано съкратеното съдебно следствие в производството пред първата инстанция по Глава двадесет и седма от НПК. Анализирани са и двете му форми. Представена е дискусията за изменение на текста на чл. 373, ал. 2 НПК, като отпадне задължителното прилагане на чл. 55 НК. Впоследствие е приета разпоредбата на чл. 58а НК, както и Тълкувателно решение №1 от 06.04.2009г. на ОСНК на ВКС.

**7. Съществените процесуални нарушения по наказателни дела**, Годишник на БСУ, Бургас, 2004, т. XI, с. 323-333.

В статията е анализиран институтът на съществените процесуални нарушения. Разгледани са видовете съществени процесуални нарушения, а така също и субектите в двете фази на наказателния процес, чиито процесуални права са обект на защита от този наказателно-процесуален институт. Анализирани са и процесуалните последици, при допуснати процесуални нарушения от категорията на съществените. Изследвани са правомощията на въззивния и касационния съд при упражняване на контрол за допуснати съществени процесуални нарушения. Направени са предложения кои от съществените процесуални нарушения трябва да се третират като „абсолютни”, макар и допуснати в досъдебната фаза на процеса, за която такива не са изрично регламентирани в НПК.

**8. Прекратяване на наказателното производство в досъдебната фаза**, Адвокатски преглед, 2002, кн. 5-6, с.20-24.

В статията се разглеждат правилата за прекратяването на наказателното производство в досъдебната фаза, приети със Закона за изменение и допълнение на НПК (ДВ бр.42 от 2001г.). Преди тези изменения на закона, прекратяването на досъдебното производство бе правомощие на съда. С измененията на НПК от 2001г., се възстанови правомощието на прокурора да прекратява наказателния процес при наличието на посочените в закона предпоставки. Направени са предложения, по каква процедура съдът трябва да се произнася по жалбата срещу постановлението за прекратяване, поради липсата на такава с изменението на закона от 2001г. Предлага се празнотата в закона да се попълни с прилагането по аналогия на процедура по обжалване на постановлението за спиране. Направено е разграничение на указанията, които може да дава съдът на прокурора при отмяната на постановлението за прекратяване на производството, като са отграничени тези, които са

недопустими, тъй като биха накърнили вътрешното убеждение и независимостта на прокурора от съда.

**9. Независимост на съда, прокурора и разследващите органи,** Годишник на БСУ, Бургас, 2001, т. VI, с. 21-33.

В разработката е анализиран принципът на независимост на съда, прокурора и разследващите органи. Изследвани са указанията, които могат да се дават на съда, прокурора и разследващия орган, без да се накърни тяхната независимост и вътрешно убеждение. Изведено е принципното правило, че всички органи могат да получават указания и да останат независими. От значение е единството на даваните указания, които трябва да се отнасят само до прилагането на закона.

**10. Споразумението в наказателния процес,** Юридически сборник БСУ, Бургас, 2000, т. XI, с. 66-80.

В тази разработката е анализирано споразумението в наказателния процес като самостоятелен вид дефинирана процедура. Изследвани са предпоставките за постигане на споразумение в съдебна и досъдебна фаза, както и самопризнанието като елемент от фактическия състав за одобряване на споразумението от съдебния състав.

### **III. ДОКЛАДИ**

**1. Признаване, изпълнение и изпращане на актове за налагане на мерки за процесуална принуда, различни от мерките, изискващи задържане** – доклад, изнесен на кръгла маса „Административно право – съвременни тенденции в правораздаването и доктрината”, проведена на 20 април 2018г. във Варна, публикуван в сборник от национална научна кръгла маса, 2018, с. 172-185.

В изследването за първи път са разгледани европейските стандарти относно прилагането между държавите членки на ЕС на принципа за взаимно признаване на актове за налагане на мерки за процесуална принуда като алтернатива на предварителното задържане. Те са установени в Рамково решение 2009/829/ПВР на Съвета от 23.10.2009г. за прилагане между държавите членки на ЕС на принципа за взаимно признаване към актове за налагане на мерки за процесуална принуда като алтернатива на предварителното задържане. То беше транспонирано в българското законодателство през 2016г. със Закон за признаване, изпълнение и изпращане на актове за налагане на мерки за процесуална принуда, различни от мерките, изискващи задържане (ЗПИИАНМПРМИЗ). В доклада са анализирани условията за признаване и изпълнение на актовете за налагане на мерки за процесуална принуда, постановени в друга държава членка на ЕС, както и процедурата. Обърнато е внимание на правомощията на съда в това производство. Анализиран е надзорът върху изпълнението на мерките за процесуална принуда,

наложени с признатият акт. Изследвани са възможностите за изпращане на акт за налагане на мярка за процесуална принуда, издаден в Република България в друга държава членка на ЕС.

Направен е извод, че създадената с Рамково решение 2009/829/ПВР възможност спрямо лицата, пребиваващи в една държава членка на ЕС, които са субекти на наказателно производство във втора държава членка на ЕС, да се упражнява надзор от органите в държавата, в която то пребивава до започване на съдебния процес, се утвърждава общото европейско пространство на правосъдие, основано на взаимно доверие между държавите.

**2. Признаване, изпълнение и постановяване на актове за обезпечаване на имущество** – доклад, изнесен на Международна научна конференция на БСУ на тема „Синя икономика и синьо развитие”, проведена на 01 - 02 юни 2018г. в Бургас, приет на публикуване в сборник доклади от научна конференция, БСУ, 2018.

В изследването за първи път са анализирани условията за признаване и изпълнение на актове за обезпечаване на имущество. Разгледан е редът за признаване и изпълнение на тези актове, когато са постановени в друга държава членка на ЕС, като подробно са анализирани условията за признаване и изпълнение. Поставя се въпросът кой е компетентният български орган, който трябва да изпълни обезпечителните мерки, след като актът за обезпечаване на имуществото е признат. В едни случаи това би могъл да е прокурорът, но в други случаи – съдебно изпълнителният орган. В чл. 11 от Закона за признаване, изпълнение и постановяване на актове за обезпечаване на имущество (ЗПИПАОИ) е предвидено, че актът за обезпечаване на имущество се изпълнява от съответния компетентен орган по реда, предвиден в ГПК. Разпоредбата обаче не дава ясен и категоричен отговор – органът, който има правомощия да изпълни по ГПК съдебен или приравнен на него акт, е съдебният изпълнител, в случай че се изпълнява акт за обезпечаване на имущество за нуждите на наказателния процес, а според НПК органът, натоварен с изпълнението по чл. 416 НПК, е различен в зависимост от действията, които се изпълняват. Разгледани са и определенията за обезпечаване на имущество, които подлежат на признаване и изпълнение в друга държава членка на Европейския съюз.

Този доклад има претенциите не да разреши, а да постави на обсъждане множеството въпроси, които се поставят във връзка с правната регламентация. Поради това, че тази форма на международно сътрудничество е въведена твърде скоро, е рано да се констатират проблемите и да се дадат адекватните отговори. Но това е и причината да се изследват и анализират съответните разпоредби, за да се посочат проблемите и да се търсят отговорите с цел подпомагане на практиката при прилагане на съответната уредба.

**3. *References for preliminary ruling in criminal matters*** (Преюдициални запитвания по наказателноправни въпроси) – took part in International Scientific Conference “Eastern European Studies: Economics, Education and Law”, June 7-8, 2018, Odessa, публикуван в сборник доклади от научна конференция, 2018, с....

В разработката са изследвани преюдициалните запитвания по наказателноправни въпроси. Разглеждат се кои субекти могат да отправят запитвания, какво следва да съдържа едно запитване и необходимите мерки, свързани със спирането и възобновяването на делата, по които има преюдициални запитвания. Обърнато е внимание, че разгледаната нормативна уредба показва желанието на законодателя да осигури нужната правна рамка по въпроса за преюдициалните запитвания по наказателноправни въпроси. Заедно с това обаче съществуват въпроси, които са останали без регламент. Така например не е уредено какви са последиците, ако решението по преюдициалното запитване се забави прекомерно и това е ли основание да се предяви иск за обезщетение по Закона за отговорността на държавата и общините за вреди поради нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок. Предлага се приемане на норма, която изрично да регламентира спиране на давността както за наказателното преследване, така и за предявяване на граждански иски, заедно със спирането на наказателното дело. Така спирането на наказателното дело до влизане в сила на акта на Съда на Европейския съюз по преюдициалното производство няма да доведе до злоупотреба с права. Установена е липсата на възможност за обжалване и протестиране на определенията по чл. 486 от НПК. Предлага се тези определения да подлежат на обжалване и протестиране по реда на глава 22 НПК с частна жалба и частен протест. Това се налага от обстоятелството, че без тълкуването на Съда на Европейския съюз има риск да бъдат постановени актове от националните съдилища, които да не са съобразени с правото на ЕС. Предлага се да се приеме и възможност за обжалване и протестиране на определенията по чл. 488 ал.1 от НПК.

В изследването се предлага изрично да се регламентират правомощията на съда след получаване на съдебния акт на Съда на Европейския съюз по преюдициалното производство. Той е задължителен за съда, но не е уредено какви са последиците от несъобразяването с него, особено ако този съд е последна инстанция. Предложените няколко изменения и допълнения могат да допринесат за подобряване на правната рамка, регламентираща преюдициалните запитвания по наказателноправни въпроси.

**4. *Разкриване на истината за вредите, причинени от престъплението, като елемент от непосредствената задача на наказателния процес*** – доклад, изнесен на Научна конференция на тема “Проблемът за истината при разкриване и разследване на престъпления,

налагане на санкции и обезщетяване на жертвите”, проведена на 15 ноември 2004г. в гр.София, публикуван от “Съюза на юристите”, кн. „Истина и справедливост в наказателния процес”, 2006, с. 109-113.

В този доклад е подчертано принципното правило, че съдържанието на принципа за разкриване на обективната истина включва не само задължението на държавните органи да вземат всички мерки за разкриването на истината, но и правото на гражданите, които защитават свои права и законни интереси, в това число и пострадалите да вземат участие и да съдействат за разкриването на истината при това и в двете фази на процеса. Направен е извод, че принос за разкриването на истината за вредите по всяко наказателно дело има и пострадалият. Затова нищо не може да оправдае ограничаването на неговите права, специално на досъдебната фаза на процеса. Представена е идеята за засилване ролята на гражданите във всички етапи на процеса и установяване на правила, които да гарантират техните законни интереси, балансирано с правата и интересите на държавата и обществото. Постигането на такъв модел означава съдържателни промени в националните процедури, които да доведат до отслабване ролята на репресивните органи, в полза на един друг процес – процес за защита, в хода на който волята на гражданите има преимуществена и съществена роля.

**5. За вредите при престъпленията от частен характер**, съавтор със С., Димитрова на доклад, изнесен на Годишна научна конференция на тема "Конкурентноспособност и европейска интеграция", проведена на 22 - 23 април 2005г. в Бургас, публикуван в сборник статии от Научна конференция “Евроинтеграцията и конкурентността”, БСУ, 2005, с. 52-57, (автор на процесуалните аспекти в доклада).

В този доклад са анализирани съставите на престъпленията от частен характер с оглед на това дали са формални или резултатни. Направен е извод, че когато законодателят е използвал в чл. 56 НПК формулата “лице, пострадало от престъпление”, е искал да посочи, че става въпрос за пострадал от резултатно престъпление. Именно на тази база са изградени тезите за конституирането на пострадалия по делата от частен характер като частен тъжител.

**6. Необходимостта от съществуването на правни клиники и мястото им в учебните програми на юридическите факултети**, съавтор със С. Димитрова – доклад, изнесен на Трета научна конференция на БСУ на тема “Съвременни управленски практики III”, проведена на 18-20 февруари 2005г. в гр.Бургас, публикуван в сборник статии от научна конференция “Съвременни управленски практики III”, БСУ, 2005, с. 243-247, т. II, (автор на втората част).

В изследването се поставя и разглежда проблемът за необходимостта от съществуването на правни клиники и ролята им в обучението на студентите по право. Дава се примерен модел за изграждане на правна

клиника като се представя клиниката в Центъра по юридически науки на Бургаския свободен университет. Преставен е двуетапен модел за работа в клиниката, като е направен извод, че клиническото обучение е метод на преподаване, който е много по-ефективен от традиционните лекции и семинари в класните стаи. За първи път е обърнато внимание на възможността правната клиника да бъде изучавана като самостоятелна учебна дисциплина и да е част от учебната програма на юридическите факултети.

**7. Наказателни производства от частно-публичен и публично-частен характер** – доклад, изнесен на Международна научна конференция на БСУ на тема “Предизвикателствата пред образованието и науката в контекста на глобализацията”, проведена на 11-13 юни 2004г. в Бургас, публикуван в сборник доклади от научна конференция, БСУ, 2004, т. III, с. 80-87.

В доклада са анализирани наказателните производства от частно-публичен и публично-частен характер. За първи път в българската правна литература тези производства са именувани така: производства от частно-публичен и публично-частен характер, като са изложени и съответните съображенията за това. Изведени са онези същностни характеристика на тези производства, които ги определят от една страна като частни, а от друга като публични.

Изготвил:

(гл. ас. д-р Мила Иванова)